

*викладач кафедри права Сумського державного університету,
здобувач кафедри адміністративного та фінансового права
Національного університету біоресурсів та природокористування України*

УДК 342.95

**АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ, ЩОДО ВИЗНАЧЕННЯ ДІЯЛЬНОСТІ
ДЕРЖАВНОЇ ПРИКОРДОННОЇ СЛУЖБИ УКРАЇНИ, ЯК СУБ'ЄКТА
ПРАВООХОРОННОЇ ДІЯЛЬНОСТІ.**

Ільченко О.В. Актуальні питання, щодо визначення діяльності Державної прикордонної служби України, як суб'єкта правоохоронної діяльності.

У статті розглядаються актуальні питання щодо правоохоронної діяльності Державної прикордонної служби України. Проаналізовані різні наукові погляди щодо визначення поняття правоохоронних функцій Державної прикордонної служби України та її місце в системі правоохоронних органів.

Ключові слова: Державна прикордонна служба, правоохоронні функції, правоохоронні органи, громадська безпека, правоохоронна діяльність, правові засади, правопорядок, сутність, поняття.

Ільченко А.В. Актуальные вопросы относительно деятельности Государственной пограничной службы Украины как субъекта правоохранительной деятельности.

В статье рассматриваются актуальные вопросы правоохранительной деятельности Государственной пограничной службы Украины. Проанализированы различные научные взгляды относительно определения понятия правоохранительных функций Государственной пограничной службы Украины и ее место в системе правоохранительных органов.

Ключевые слова: Государственная пограничная служба, правоохранительные функции, правоохранительные органы, общественная безопасность, правоохранительная деятельность, правовые основы, правопорядок, сущность, понятия.

Pchenko A. Current issues regarding the definition of the State Border Service of Ukraine, as a subject of law enforcement.

The article deals with current issues regarding enforcement of the State Border Service of Ukraine. The analysis of different scientific views on the

definition of law enforcement functions of the State Border Service of Ukraine and its place in law enforcement.

Keywords: *State Border Service, the law enforcement functions, law enforcement, public safety, law enforcement, legal principles, rule of law, the essence of the concept.*

Постановка проблеми. На сучасному етапі розвитку нашої країни залишаються невирішеними ряд проблем і питань в прикордонній сфері. Зокрема, реалізація правового статусу Державної прикордонної служби України як правоохоронного органу. Виникає гостра необхідність у проведенні аналізу правового забезпечення реалізації правоохоронної функції Державної прикордонної служби України, виявленні проблем нормативного правового регулювання відносин, що виникають у прикордонній сфері, і пошуку шляхів їх вирішення, а також подальшого вдосконалювання механізмів здійснення правоохоронної діяльності.

Аналіз дослідження проблеми. У юридичній науці питання, пов'язані з організаційно-правовою діяльністю Державної прикордонної служби, як суб'єкта правоохоронної діяльності, досить добре висвітлено у сучасних наукових публікаціях провідних науковців В.Б. Авер'янова, О.М. Бандурки, О.В. Кузьменка, В.І. Олефіра, Д.М. Бахраха, С.Л. Басова, Ю.П. Битяка, І.П. Голосніченка, Є.В. Додіна, А.П. Ключніченка, Л.В. Ковалюк, В.К. Колпакова, А.Т. Комзюка, О.П. Коренева, Л.В. Серватюк, В.В. Половнікова, В.П. Петкова, В.В. Селіванова, В.Д. Сорокіна, Ю.О. Тихомирова, В.О. Шамрая, А.П. Шергіна, О.М. Якуби, В.І. Курило, А.М. Куліша, В.В. Копейчикова, В.Т. Білоуса, О.С. Захарова, Д.В. Приймаченка, І.В. Арістової, Р.А. Калюжного, Т.О. Коломойця, В.М. Гарашука, А.Т. Комзюка, В.В. Конопльова, Р.В. Баранніка, та інших.

Метою цієї статті є визначення актуальних питань щодо правоохоронної діяльності Державної прикордонної служби України. Проведення аналізу наукових поглядів та чинного законодавства щодо визначення правоохоронних функцій Державної прикордонної служби та її місце в системі правоохоронних органів.

Виклад основного матеріалу. Гарантування безпеки й громадського порядку є обов'язком кожної держави. Державна прикордонна служба

України являє собою важливу ланку в українській системі державної безпеки. Її основним завданням є забезпечення недоторканності державного кордону та охорона суверенних прав України в її виключній (морській) економічній зоні, а також розпізнання, протидія й боротьба з злочинністю на державному кордоні України [2].

Нелегальна міграція, загроза поширення міжнародного тероризму, контрабанда, незаконний переказ грошей, спроби використати територію України у всесвітній торгівлі наркотиками та людьми, які сьогодні мають всі риси міжнародної організованої злочинності – це головні проблеми, з якими повинні боротися органи охорони державного кордону. В Україні підсилюється економічна міграція. Разом з тим, показник правопорушень на державному кордоні серед громадян тих країн, з якими зберігається безвізовий режим при в'їзді в Україну, дуже високий й продовжує рости. Крім того, продовжує існувати загроза організованої міграції, в основному з азіатських країн і з держав колишнього СРСР [3, 16]. Всі ці явища стали передумовою створення спеціального державного органу правоохоронного типу, Державної прикордонної служби України.

Створення ДПС стало черговим кроком на шляху розвитку прикордонного відомства. Одним із основних напрямків його подальшого реформування є створення засад для становлення ДПС як сучасного відомства поліцейського типу, діяльність якого ґрунтуватиметься на базових стандартах передових поліцейських прикордонних відомств Європи.

Відповідно до Закону України «Про Державну прикордонну службу України» Державна прикордонна служба України є правоохоронним органом спеціального призначення, на який покладаються завдання щодо забезпечення недоторканності державного кордону та охорони суверенних прав України в її виключній (морській) економічній зоні. Головні завдання правоохоронного органу спеціального призначення, які регламентовано законодавством України, Державна прикордонна служба України виконує шляхом реалізації функцій правоохоронного, спеціального й оборонного характеру[2].

На даний час питання щодо визначення правоохоронних функцій у законодавстві України є неурегульованим, адже чинне законодавство не містить визначення таких понять, як «правоохоронні функції» і «правозастосовчі функції». Це призводить до неоднозначного розуміння цих понять як науковцями, так і особами, які займаються правоохоронною та правозастосовчою діяльністю.

Функції органів визначаються правоохоронними за різними критеріями, вони ототожнюються із повноваженнями, завданнями, компетенцією цих органів, а в окремих випадках взагалі не визначаються. В одному випадку законодавець під функціями розуміє призначення державного органу, його роль, місце у структурі державного апарату, коло проблем, за вирішення яких він відповідає. В іншому, під функціями розуміють не інакше як певне коло дій, які має виконувати державний орган[3, 37].

У теорії адміністративного права розгляд питання щодо змісту правоохоронних функцій є також різним. Наприклад, І. Лаврінчук дотримується думки, що правоохоронна функція передбачає охорону кожного члена суспільства від несправедливого поводження з боку інших осіб [4, 99].

В. Осадчий вважає, що правоохоронна функція – це гарантування функціонування суспільних відносин, врегульованих правом [5, 71].

На думку В.К. Колпакова, О.В. Кузьменка правоохоронна функція забезпечує додержання встановленого у сфері публічного управління правового режиму та захист законних інтересів і прав усіх учасників регульованих управлінських відносин [6, 41].

В.С. Ковальський та В. Т. Білоус зазначають, що правоохоронна функція полягає у забезпеченні конституційного порядку, національної безпеки; вона зумовлює стан законності актуалізує охорону конституційних прав людини і громадянина та поновлення порушених неправомірним чином цих прав [7, 10].

М. І. Мельник та М.І. Хавронюк до правоохоронних функцій відносять функції, що безпосередньо пов'язані з боротьбою зі злочинністю та правопорушеннями, які тягнуть за собою юридичну відповідальність[8, 12].

На нашу думку найбільш вдало, законодавець спробував визначити

перелік правоохоронних функцій, які належать до правоохоронних у Законі України «Про державний захист працівників суду та правоохоронних органів». У частині 1 статті 2 цього Закону до таких функцій віднесені:

- розгляд судових справ у всіх інстанціях;
- провадження та розслідування кримінальних справ і справ про адміністративні правопорушення;
- оперативно-розшукова діяльність;
- охорона громадського порядку та громадської безпеки;
- виконання вироків, рішень, ухвал і постанов судів, постанов органів дізнання та досудового слідства і прокурорів;
- контроль за переміщенням людей, транспортних засобів, товарів й інших предметів або речовин через державний і митний кордон України;
- нагляд і контроль за виконанням законів [9].

На думку М. І. Мельника та М.І. Хавронюка, визначення деяких із цих функцій як суто правоохоронних важко погодитися, а наявність у того чи іншого державного органу однієї чи навіть двох із перелічених функцій, на її погляд, ще не свідчить про те, що цей орган має визнаватися правоохоронним. Крім цього, наявність у державного органу контрольної (наглядової) функції ще не характеризує цей орган як правоохоронний. Функція контролю (нагляду), передусім, означає наявність у державного органу повноважень здійснювати перевірки дотримання законодавства в усіх чи окремих сферах діяльності держави та суспільства, а також окремих юридичних і фізичних осіб. Наслідками контролю (нагляду) може бути не обов'язково застосування засобів примусу до правопорушників, а лише отримання та аналіз інформації, розробка соціальних програм тощо. Тому вона вважає, що контрольна (наглядова) функція може виступати лише як другорядна серед правоохоронних функцій. Не є суто правоохоронними й такі функції Державної прикордонної служби України, як забезпечення режимів, розвідувальна, інформаційно-аналітична, військова тощо [8, 12].

У літературних джерелах останніх років під правоохоронною розуміється така державна діяльність, яка здійснюється з метою охорони права

спеціально уповноваженими органами шляхом застосування юридичних заходів впливу [5, 71].

Отже правоохоронними функціями необхідно вважати функції, здійснення яких спрямоване на виконання завдань з охорони правопорядку шляхом застосування заходів державного примусу.

Функції Державної прикордонної служби України реалізуються через повноваження, які надані органам та підрозділам охорони кордону чинним законодавством.

Виникає необхідність у проведенні аналізу щодо визначення правоохоронних функцій ДПСУ.

Основними функціями Державної прикордонної служби України є:

1) охорона державного кордону України на суші, морі, річках, озерах та інших водоймах з метою недопущення незаконної зміни проходження його лінії, забезпечення дотримання режиму державного кордону та прикордонного режиму;

2) здійснення в установленому порядку прикордонного контролю і пропуску через державний кордон України осіб, транспортних засобів, вантажів та іншого майна, а також виявлення і припинення випадків незаконного їх переміщення;

3) охорона суверенних прав України в її виключній (морській) економічній зоні та контроль за реалізацією прав і виконанням зобов'язань у цій зоні інших держав, українських та іноземних юридичних і фізичних осіб, міжнародних організацій; ведення розвідувальної, інформаційно-аналітичної та оперативно-розшукової діяльності в інтересах забезпечення захисту державного кордону України згідно із Законами України «Про розвідувальні органи України» та «Про оперативно - розшукову діяльність»;

4) участь у боротьбі з організованою злочинністю та протидія незаконній міграції на державному кордоні України та в межах контрольованих прикордонних районів;

5) участь у здійсненні державної охорони місць постійного і тимчасового перебування Президента України та посадових осіб, визначених у Законі України «Про державну охорону органів державної влади України та посадових осіб»;

б) охорона закордонних дипломатичних установ України;

7) координація діяльності військових формувань та відповідних правоохоронних органів, пов'язаної із захистом державного кордону України, а також діяльності державних органів, що здійснюють різні види контролю при перетинанні державного кордону України або беруть участь у забезпеченні режиму державного кордону, прикордонного режиму і режиму в пунктах пропуску через державний кордон України [2].

На даний час законодавчо визначено перехід Державної прикордонної служби України від військового формування до правоохоронного органу спеціального призначення, значно розширено функції та її повноваження у правоохоронній діяльності.

На думку Серватюк всі функції правоохоронного характеру органів охорони кордону Державної прикордонної служби України направлені на попередження, виявлення, боротьбу з правопорушеннями на державному кордоні України та притягнення винних осіб до відповідальності.

На її думку правоохоронна діяльність у сфері боротьби із протиправною діяльністю на державному кордоні включає застосування передбачених законом примусових заходів до осіб, які чинять суспільно-небезпечні та шкідливі діяння. Це відрізняє правоохоронні органи від інших контролюючих органів. Відповідно можна виділити дії щодо виявлення, припинення, застосування заходів юридичної відповідальності до осіб, які вчинили протиправні діяння тощо. Таким чином, до правоохоронних функцій, що виконує Державна прикордонна служба України, слід віднести:

- профілактичну (профілактика адміністративних правопорушень, протидію яким законодавством віднесено до компетенції Державної прикордонної служби України);

- захисну (захист державного кордону, інтересів держави у

прикордонному просторі, припинення будь-яких спроб незаконної зміни проходження лінії державного кордону тощо);

- охорони (охорона державного кордону на суші, морі, річках, озерах та інших водоймах; охорона визначеного порядку встановлення та функціонування державного кордону, в'їзду в країну та виїзду з неї, процедури перетинання державного кордону; охорона суверенних прав України в її виключній (морській) економічній зоні тощо);

- оперативно-розшукову (ведення оперативно-розшукової діяльності в інтересах забезпечення захисту державного кордону України згідно із Законом України «Про оперативно-розшукову діяльність»; участь у боротьбі з організованою злочинністю та протидія незаконній міграції на державному кордоні України та в межах контрольованих прикордонних районів);

- виконання доручень інших правоохоронних органів, рішень, ухвал і постанов судів, постанов органів досудового розслідування та прокурорів.

Виконання саме цих функцій потребує специфічного правового, організаційного, кадрового, інформаційного, матеріально-технічного, фінансового, наукового й іншого забезпечення Державної прикордонної служби України, що обумовлює необхідність створення спеціальних служб забезпечення її діяльності [3, 38].

Висновки: На підставі проведеного аналізу можна стверджувати, що на сучасному етапі розвитку ДПСУ правоохоронні функції значно переважають серед інших функцій і є пріоритетними в діяльності прикордонного відомства.

Створення Державної прикордонної служби України як правоохоронного органу спеціального призначення має велике значення для удосконалення прикордонного законодавства і безпосередньо системи забезпечення недоторканності державного кордону та охорони суверенних прав України в її виключній (морській) економічній зоні.

Можна зробити висновок, що Державна прикордонна служба України все ж таки перетворилася на правоохоронну структуру, цілком спроможну в умовах сучасних загроз національній безпеці України ефективно захищати інтереси країни на державному кордоні.

Список використаних джерел

1. Конституція України // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30. – С. 141.
2. Про Державну прикордонну службу України: Закон України від 3 квітня 2003 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – № 27. – С. 208.
3. Серватюк Л.В. Адміністративно-юрисдикційна діяльність органів Державної прикордонної служби України : Дисс. ... канд. юрид. наук: 12.00.07 / Л.В. Серватюк – К.:, 2007. – 210 с.
4. Лаврінчук І. Обставини встановлення правового статусу державного службовця: / І. Лаврінчук // Право України. – 1999. – № 9. – Ст. 99.
5. Осадчий В. Правоохоронні органи як суб'єкти кримінально-правового захисту /В. Осадчий // Право України. – 1997. – № 11. – с. 71.
6. Колпаков В.К., Кузьменко О.В. Адміністративне право України: Підручник / В.К. Колпаков, О.В. Кузьменко – К.: Юрінком Інтер, 2003. – 544 с.
7. Ковальський В.С. Білоус В.Т., Демський С.Е Суд, правоохоронні та правозахисні органи України: Навч. посібник / В.С. Ковальський, В.Т. Білоус, С.Е. Демський. – К.: Юрінком Інтер, 2002. – 320 с.
8. Мельник М.А., Хавронюк М.І., Суд та інші правоохоронні органи. Правоохоронна діяльність. Навчальний посібник. – К.: Атіка, 2000. – 512 с.
9. Закон України «Про державний захист працівників суду та правоохоронних органів» // Відомості ВРУ – 1994 – № 11.

Ільченко, О.В. Актуальні питання, щодо визначення діяльності Державної прикордонної служби України, як суб'єкта правоохоронної діяльності [Текст]/О.В. Ільченко// Митна справа.- 2013.- №2(86).- С. 199-204.